

FRIGJØRINGSKOMITEEN: Dag Berggrav leder komiteen som forbereder feiringen av fredsjuileet 8. mai 1995. Opplegget er i hovedsak klart. Foto: JOHN MYHRE

Freden skal feires - først i Finnmark

- Det var en utrolig følelse da tyske fangevoktere åpnet celledøren min på Akershus 8. mai 1945. Jeg var fri.

THORLEIF ANDREASSEN

Dette sier Dag Berggrav, formann i den regjeringsoppnevnte komiteen som forbereder 50-års jubileet for frigjøringen 8. mai 1995 (Frigjøringskomiteen). Hovedopplegget for jubileumsfeiringen som finner sted 6., 7., og 8. mai, er i hovedtrekkene allerede klart. Det skal ha en tredobbelts funksjon: Å feire gleden over gjenfunnet frihet og fred. Å minne de fjerne. Å gi informasjon til ungdom og nye slekter.

Selv er den tidligere departementsråden, nåværende konstitusjonell rådgiver ved statsministerens kontor, en av de mange, mange som aldri glemmer fredsåret 1945. De skjensler som vårt folk og land ble utsatt for da nazi-Tyskland i april 1940 rykket inn og okkuperte landet, var endelig over. Vi var blitt kvitt åket! Erklæringen om tyskernes kapitulasjon kom riktignok sent 7. mai. Men det var den 8. mai som ble innledningen til århundrets folkefest, en sann eksplosjon av ufattelig lettelse og overgiven glede.

19-årig fange

Dag Berggrav har følt fangenskap på kroppen. Og han har opplevd frihet i fred. Ungguttet kom i kontakt med Milorg etter artium i 1944 og også en del oppdrag i forbindelse med at hans far, biskop Eivind

Berggrav, var internert på sin hytte i Asker, et sted han rømte fra på slutten av krigen for å unngå å bli Quislings gissel i sluttoppgjøret.

19-åringen ble tatt, utsatt for harde forhør på Victoria Terrasse og plassert i enecelle på Akershus de siste fem måneder av krigen.

- Hvorfor ble De tatt av Gestapo?

- En angiver var satt på meg. Jeg ble beskyldt for ting jeg ikke hadde gjort, nemlig at jeg hadde kontakt med nordmenn som hadde foretatt likvidering av personer i det nazistiske statspolitli.

- Når fikk De i fangenskapet vite at De snart kunne bli fri?

- Vi fanger var relativt godt informert om de alliertes fremrykning. De siste tre ukene i fangenskap var vi klar over at det bare var et tidsspørsmål før det ble fred. Men usikkerheten og spenningen om hva som ville skje med oss fanger, var likevel stor. Derfor var det en fantastisk følelse å kunne løpe ut av festningsområdet og opp Karl Johan - som fri!

Jubileumskomiteen har lagt opp til å markere 50-års jubileet allerede 23./24. oktober 1994. Det skjer for å feire frigjøringen av Finnmark og Nord-Troms. I den forbindelse vil det bli avduket et krigsmødremonument i Finnmark.

Komiteen foreslår at selve jubileet innledes 6. mai 1995, nemlig med avduking av Forsvarsmonumentet på Småskjærene ved Oscarsborg festning. - Vi håper at det blir deltagelse fra Kongehuset ved alle hovedarrangementene.

Søndag 7. mai blir det festgudstjeneste i alle landets kirker med påfølgende bekransninger av lokale minnesmerker.

Det er lagt opp til et arrangement i Trondheim for å ære kvinners innsats under krigen, og dessuten planlegges et arrangement på Vestlandet. På Lillehammer blir det samme kveld en markering til minne om kapitulasjonserklæringen.

Takk til allierte

Et hovedarrangement denne dagen blir avdukingen av Frihetsmonumentet i Narvik. - Frihetsmonumentet skal representere den takknemlighet nordmenn kjenner for at vi i 1945 vant vår frihet og selvstendighet tilbake, og den representerer en takk til våre allierte, alle gode nordmenn og norske organisasjoner og grupper hjemme og ute som gjennom sin innsats gav oss vår frihet. Det vil bli utlyst en åpen offentlig konkurranse om hvem som skal lage monumentet, forteller Berggrav.

Stilhet

8. mai blir det bekransninger av sentrale og lokale minnesmerker, flåtebesøk og parader. Komiteen foreslår at dagen markeres med to minutters stilhet over hele landet fra kl. 12.00.

- Vi har også lagt opp til en festforestilling i Oslo Spektrum, en forestilling som vil bli overført i NRK. Jeg håper det blir plass til flest mulig krigsveteraner. Videre ønsker vi en motagelse på Akershus Slott, et minnemøte i Stortinget og en militær parade i Oslo

sentrum.

- Hvilke opplegg har man for de unge, Berggrav?

- Det er viktig å oppfordre ungdommen til å lese litteratur og bøker fra okkupasjonsårene slik at de får et innblikk i hvordan forholdene virkelig var. En av de bøkene som er særlig spennende og gir et representativt bilde av det ille-gale arbeide, er «Rapport fra nr. 24» av Gunnar Sønsteby. Vi foreslår at det utarbeides en bibliografi med oversikt over tilgjengelig krigslitteratur til skolebruk, og vi foreslår utgitt et eget skrift «Fritt Norge», til distribusjon på skolene.

Det er etablert kontakt med NRK, som også arbeider med egne program i forbindelse med jubileet, sier komiteformannen. Han opplyser at det vil bli utgitt jubileumsfrimerker og minnemynt.

Møte med veteraner

I tillegg til hovedarrangementene, blir det en rekke fortløpende markeringer av enkelthendelser rundt om i landet. Forsvarssjefen har opprettet en egen prosjektgruppe som forbereder Forsvarets markeringer og Forsvarets deltagelse under fredsjuileet. I hvert fylke er det et samarbeide mellom sivile og militære myndigheter om lokale arrangementer.

- Har det vært kontroverser i Frigjøringskomiteen siden den begynte sitt arbeide i desember 1991?

- Nei, det har vært imot hele tiden vært et fantastisk hyggelig samarbeide. For meg personlig har det vært en stor opplevelse å få møte representantene for krigsveteran-organisasjonene, sier Dag Berggrav.

Monumentet ved Oscarsborg